

OCENA SYTUACJI
EKONOMICZNO-PRODUKCYJNEJ
ROLNICTWA I GOSPODARKI
ŻYWNOŚCIOWEJ W 2021 ROKU
W WARUNKACH PANDEMII
NA TLE LAT POPRZEDNICH

WARSZAWA 2022

**OCENA SYTUACJI
EKONOMICZNO-PRODUKCYJNEJ
ROLNICTWA I GOSPODARKI
ŻYWNOŚCIOWEJ W 2021 ROKU
W WARUNKACH PANDEMII
NA TLE LAT POPRZEDNICH**

**OCENA SYTUACJI
EKONOMICZNO-PRODUKCYJNEJ
ROLNICTWA I GOSPODARKI
ŻYWNOŚCIOWEJ W 2021 ROKU
W WARUNKACH PANDEMII
NA TLE LAT POPRZEDNICH**

Redakcja naukowa:

prof. dr hab. Marian Podstawka

dr hab. Agnieszka Wrzochalska, prof. IERiGŻ PIB

WARSZAWA 2022

Autorzy:

prof. dr hab. Marian Podstawka (ORCID nr 0000-0002-3834-0743),
prof. dr hab. Stanisław Kowalczyk (ORCID nr 0000-0002-5052-3462),
prof. dr hab. Jacek Kulawik (ORCID nr 0000-0001-8731-1765),
prof. dr hab. Józef Stanisław Zegar (ORCID nr 0000-0002-2275-006X),
dr hab. Barbara Chmielewska, prof. IERiGŻ PIB (ORCID nr 0000-0003-1609-4809),
dr hab. Marcin Gospodarowicz, prof. IERiGŻ PIB (ORCID nr 0000-0001-5011-3247),
dr hab. Danuta Kolodziejczyk, prof. IERiGŻ PIB (ORCID nr 0000-0001-9369-5101),
dr hab. Julian T. Krzyżanowski, prof. IERiGŻ PIB (ORCID nr 0000-0001-6418-154X),
dr hab. Mariola Kwasek, prof. IERiGŻ PIB (ORCID nr 0000-0002-3691-1733),
dr hab. Aldona Skarżyńska, prof. IERiGŻ PIB (ORCID nr 0000-0003-0912-0837),
dr hab. Iwona Szczepaniak, prof. IERiGŻ PIB (ORCID nr 0000-0002-1511-4428),
dr hab. Marek Wigier, prof. IERiGŻ PIB (ORCID nr 0000-0001-5134-2295),
dr hab. Agnieszka Wrzochalska, prof. IERiGŻ PIB (ORCID nr 0000-0001-5361-0089),
dr Łukasz Ambroziak (ORCID nr 0000-0001-8708-841X),
dr inż. Zbigniew Floriańczyk (ORCID nr 0000-0002-3954-1547),
dr inż. Bożena Karwat-Woźniak (ORCID nr 0000-0003-2503-5181),
dr Cezary Klimkowski (ORCID nr 0000-0002-7160-4683),
dr inż. Wiesław Łopaciuk (ORCID nr 0000-0003-2848-1312),
dr Dorota Pasińska (ORCID nr 0000-0003-4363-9202),
dr inż. Joanna Pawłowska-Tyszko (ORCID nr 0000-0001-5232-3301),
dr inż. Ewa Rosiak (ORCID nr 0000-0002-4102-9235),
dr inż. Michał Soliwoda (ORCID nr 0000-0003-4207-4641),
dr inż. Piotr Szajner (ORCID nr 0000-0002-4786-1962),
dr inż. Łukasz Zaremba (ORCID nr 0000-0002-2504-5892)
dr Danuta Zawadzka (ORCID nr 0000-0003-4762-9888),
mgr inż. Bogdan Buks (ORCID nr 0000-0001-7111-6279),
mgr Jadwiga Drożdż (ORCID nr 0000-0003-3096-3177),
mgr Wiesław Dzwonkowski (ORCID nr 0000-0002-8996-1419),
mgr inż. Justyna Herda-Kopańska (ORCID nr 0000-0003-1351-8338),
mgr inż. Krzysztof Hryszko (ORCID nr 0000-0003-2274-0942),
mgr inż. Renata Płonka (ORCID nr 0000-0002-3192-8595),
mgr inż. Tomasz Smoleński (ORCID nr 0000-0001-6251-7302)
są pracownikami Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
Państwowego Instytutu Badawczego.

Recenzent

*prof. dr hab. Mieczysław Adamowicz, Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana
Pawła II w Białej Podlaskiej*

Korekta i redakcja techniczna:

Joanna Gozdera, Marta Guzik, Barbara Pawłowska, Barbara Walkiewicz

Projekt okładki

Leszek Ślipki

ISBN 978-83-7658-893-3

Ark. wyd. 26,6

Wydawca: *Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
Państwowy Instytut Badawczy, ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa,
tel.: (22) 505 45 18; e-mail: ierigz@ierigz.waw.pl; http://www.ierigz.waw.pl*
Skład, łamanie i druk: *Dział Wydawnictw IERiGŻ PIB, tel. (22) 505 45 26;
e-mail: dw@ierigz.waw.pl*

Spis treści

Wstęp

prof. dr hab. Marian Podstawka, dr hab. Agnieszka Wrzochalska, prof. IERiGŻ PIB 11

Rozdział 1. Rolnictwo w gospodarce narodowej w 2021 roku

<i>prof. dr hab. Stanisław Kowalczyk, prof. dr hab. Józef Stanisław Zegar, dr hab. Marek Wigier, prof. IERiGŻ PIB (red.)</i>	17
1.1. Uwarunkowania makroekonomiczne rozwoju rolnictwa	18
1.1.1. Procesy globalne w gospodarce	18
1.1.2. Polityka pieniężna i fiskalna	23
1.1.3. Transfery pieniężne i wsparcie rolnictwa	25
1.1.4. Ceny oraz wolumen środków produkcji dla rolnictwa	26
1.1.5. Handel zagraniczny	28
1.2. Bezpieczeństwo żywnościowe	30
1.2.1. Prawo żywnościowe	30
1.2.2. Rozumienie bezpieczeństwa żywnościowego	32
1.2.3. Systemy kontroli jakości i bezpieczeństwa żywności	34
1.2.4. Globalne/lokalne systemy żywnościowe	36
1.3. Rolnictwo i wieś – aspekty społeczne i ekologiczne	37
1.3.1. Uwagi ogólne	37
1.3.2. Poziom życia	38
1.3.3. Środowisko przyrodnicze	41
1.3.4. Technologie i praktyki rolnicze	42
Podsumowanie	44
Bibliografia	46

Rozdział 2. Finanse rolnictwa w latach 2016–2020

<i>prof. dr hab. Jacek Kulawik, dr Cezary Klimkowski, dr inż. Michał Soliwoda, mgr inż. Justyna Herda-Kopańska</i>	49
2.1. Wsparcie rolnictwa w UE i OECD	49
2.2. Pomoc krajowa i z Unii Europejskiej	57
2.3. Kredytowanie rolników	67
2.4. Ubezpieczenia i podatki	80
2.5. Przepływy finansowe	95
Podsumowanie	101
Bibliografia	102

Rozdział 3. Przemiany struktury agrarnej i obrót ziemią rolniczą

<i>dr inż. Bożena Karwat-Woźniak, mgr inż. Bogdan Buks</i>	109
3.1. Ocena zmian w zasobach gruntów rolnych	111
3.2. Przeobrażenia w stosunkach własności ziemi rolniczej	113
3.3. Zmiany w strukturze obszarowej i jej zróżnicowanie regionalne	114
3.4. Rozpowszechnienie transakcji kupna-sprzedaży ziemi rolnej	122
3.5. Zmiany w rynkowej wartości gruntów rolnych	125
3.6. Dzierżawa gruntów rolnych	127
3.7. Nierynkowy obrót ziemią rolniczą i jego formy	129
Podsumowanie	133
Bibliografia	136

Rozdział 4. Sytuacja na rynkach rolnych

<i>dr Wiesław Łopaciuk, dr Dorota Pasińska, dr inż. Piotr Szajner, dr inż. Ewa Rosiak, dr inż. Łukasz Zaremba, dr Danuta Zawadzka, mgr Wiesław Dzwonkowski, mgr inż. Krzysztof Hryszko</i>	139
4.1. Rynek zbóż	142
4.2. Rynek rzepaku	146
4.3. Rynek cukru	150
4.4. Rynek ziemniaków	153
4.5. Rynek owoców	156
4.6. Rynek warzyw	158
4.7. Rynek żywca i mięsa wieprzowego	161
4.8. Rynek żywca i mięsa wołowego	164
4.9. Rynek drobiu	166
4.10. Rynek mleka	169
4.11. Rynek jaj	172
4.12. Rynek ryb	175
Podsumowanie	179
Bibliografia	180

Rozdział 5. Opłacalność wybranych kierunków produkcji ogrodniczej

<i>dr hab. Aldona Skarżyńska, prof. IERiGŻ PIB, dr inż. Łukasz Zaremba, mgr inż. Tomasz Smoleński</i>	183
5.1. Źródła danych	185
5.2. Opłacalność produkcji jabłek	188
5.3. Opłacalność produkcji wiśni	191
5.4. Opłacalność produkcji malin	194
5.5. Opłacalność produkcji porzeczki czarnej	197
5.6. Opłacalność produkcji aronii	200
5.7. Opłacalność produkcji truskawek	203
5.8. Opłacalność produkcji borówki amerykańskiej	206
Podsumowanie	209
Bibliografia	211

Rozdział 6. Dochody sektora rolnego i gospodarstw rolnych w 2021 roku oraz zmiany struktury dochodów i wydatków wiejskich gospodarstw domowych

<i>dr hab. Barbara Chmielewska, prof. IERiGŻ PIB, dr inż. Zbigniew Floriańczyk,</i>	
<i>dr inż. Joanna Pawłowska-Tysko, mgr inż. Renata Płonka</i>	213
6.1. Dochody sektora rolnego w 2021 roku na tle 2020 roku	215
6.2. Dochody gospodarstw rolniczych w świetle danych FADN	221
6.3. Poziom, zmiany i relacje dochodów rozporządzalnych gospodarstw domowych na wsi i w mieście	228
6.4. Zmiany i relacje poziomu dochodów rozporządzalnych według grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych	231
6.5. Struktura źródeł dochodów mieszkańców wsi i miast	234
6.5.1. Struktura źródeł dochodów mieszkańców wsi i miast	234
6.5.2. Struktura źródeł dochodów w gospodarstwach domowych rolników	236
6.6. Wybrane aspekty jakości życia mieszkańców wsi	238
6.6.1. Realizacja potrzeb wskaźnikiem jakości i poziomu życia	238
6.6.2. Warunki mieszkaniowe i infrastruktura na obszarach wiejskich	242
6.6.3. Subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych	244
Podsumowanie	247
Bibliografia	250

Rozdział 7. Sytuacja produkcyjno-ekonomiczna przemysłu spożywczego

<i>dr hab. Iwona Szczepaniak, prof. IERiGŻ PIB, mgr Jadwiga Drożdż</i>	253
7.1. Rozwój produkcji przemysłu spożywczego na tle uwarunkowań zewnętrznych	253
7.2. Inwestycje w przemyśle spożywczym	264
7.3. Sytuacja finansowa przedsiębiorstw przemysłu spożywczego	270
7.4. Struktura podmiotowa przemysłu spożywczego	284
Podsumowanie	289
Bibliografia	291

Rozdział 8. Konsumpcja żywności w Polsce

<i>prof. dr hab. Stanisław Kowalczyk, dr hab. Mariola Kwasek, prof. IERiGŻ PIB</i>	295
8.1. Dochody, wydatki i spożycie	295
8.2. Współzależność między dochodami a spożyciem żywności	304
8.3. Ceny żywności	310
8.4. Jakość i bezpieczeństwo produktów żywnościowych na polskim rynku	311
Podsumowanie	318
Bibliografia	319

Rozdział 9. Handel zagraniczny i międzynarodowa konkurencyjność polskiego sektora rolno-spożywczego

<i>dr hab. Iwona Szczepaniak, prof. IERiGŻ PIB, dr Łukasz Ambroziak,</i>	
<i>dr inż. Piotr Szajner</i>	321
9.1. Tendencje ogólne w polskim handlu zagranicznym sektora rolno-spożywczego	321
9.2. Czynniki determinujące polski handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi	324

9.3. Struktura towarowa handlu zagranicznego żywnością	330
9.4. Struktura geograficzna handlu zagranicznego żywnością	333
9.5. Ocena konkurencyjności sektora rolno-spożywczego na rynkach zagranicznych	336
Podsumowanie	350
Bibliografia	353

Rozdział 10. Zmiany populacji wiejskiej z elementami prognozy oraz poziom wykształcenia ludności

<i>dr hab. Agnieszka Wrzochalska, prof. IERiGŻ PIB</i>	357
10.1. Zmiany stanu ludności w latach 2015–2021	357
10.2. Proces starzenia się populacji	360
10.3. Wybrane elementy prognozy demograficznej do roku 2050	363
10.4. Kształcenie dzieci i młodzieży wiejskiej	364
10.5. Wyzwania związane z nauczaniem zdalnym w czasie pandemii COVID-19	368
10.6. Edukacja dorosłych	369
Podsumowanie	371
Bibliografia	372

Rozdział 11. Przeobrażenia w aktywności zawodowej ludności wiejskiej

<i>dr inż. Bożena Karwat-Woźniak</i>	375
11.1. Aktywność zawodowa ludności wiejskiej	375
11.2. Aktywność zawodowa ludności wiejskiej według związków z gospodarstwem rolnym	380
11.3. Umiejscowienie aktywności zawodowej ludności wiejskiej	382
11.4. Działy gospodarki i charakter zatrudnienia mieszkańców wsi	385
11.5. Popyt na pracę	388
11.6. Nadwyżki siły roboczej w rolnictwie	389
Podsumowanie	391
Bibliografia	393

Rozdział 12. Infrastruktura wsi a wielofunkcyjność obszarów wiejskich

<i>dr hab. Marcin Gospodarowicz, prof. IERiGŻ PIB,</i>	
<i>dr hab. Danuta Kołodziejczyk, prof. IERiGŻ PIB</i>	397
12.1. Znaczenie infrastruktury w wielofunkcyjnym rozwoju obszarów wiejskich	399
12.2. Uwarunkowania rozwoju infrastruktury na obszarach wiejskich	401
12.2.1. Infrastruktura wsi jako element wiejskiej sieci osadniczej	401
12.2.2. Budżet gminy jako instrument rozwoju infrastruktury wsi	403
12.3. Lokalne i regionalne zróżnicowanie infrastruktury technicznej i społecznej na obszarach wiejskich	406
12.3.1. Infrastruktura techniczna	406
12.3.2. Infrastruktura społeczna	412
12.4. Poziom rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej w kontekście rozwoju przestrzeni wiejskiej	415
Podsumowanie	424
Bibliografia	427

Rozdział 13. Rolnictwo polskie na tle rolnictwa UE w aspekcie ekonomicznym i środowiskowym

<i>dr hab. Julian Krzyżanowski, prof. IERiGŻ PIB</i>	431
13.1. Obszar ekonomiczny	432
13.1.1. Dochód rolniczy	432
13.1.2. Produktywność rolnictwa	433
13.2. Obszar środowiskowo-klimatyczny	437
13.2.1. Przemiany struktury obszarowej gospodarstw i ich ilości (wskaźnik C.17)	437
13.2.2. Powierzchnia nawadniania użytków rolnych w Polsce (wskaźnik C.18)	437
13.2.3. Działalność rolnicza na obszarach chronionych Natura 2000 (wskaźnik C.19)	437
13.2.4. Wykorzystanie gruntów z różnymi naturalnymi i specyficznymi ograniczeniami (wskaźnik C.20)	441
13.2.5. Inwentarz żywy	441
13.2.6. Praktyki rolnicze	445
13.2.7. Bioróżnorodność	445
13.2.8. Gleba	452
Podsumowanie	460
Bibliografia	461

Wydawca:

**Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
Państwowy Instytut Badawczy
ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa
www.ierigz.waw.pl; tel. +48 22 505 45 18**

Skład i druk:

**Dział Wydawnictw IERiGŻ PIB
tel. +48 22 505 45 26, dw@ierigz.waw.pl**